

7. Русанівський В. М. Мова літератури для дітей // Мовознавство. – 2006. – №5. – С.3-14.
8. Сетин Ф. И. История русской детской литературы, конец X – 1-я половина XIX в.: Учеб. Для студентов ин-тов культуры, пед ин-тов и ун-тов. – М.: Просвещение, 1990. – 303 с.
9. Стаднійчук Р. Дитяча література: від реалій до ідеалу // Слово і час. – 1994. – № 9-10. – С. 41-44.
10. Українська дитяча література. Хрестоматія. У 2-х част. / Упор. І.А.Луценко, А.М.Подолінний, Б.И.Чайковський. – К.: Вища школа, 1992.
11. Чайковський Б. Батьки і діти: [Роздуми про дитячу літературу в Україні] // Літературна Україна. – 1998. – 31 грудня.
12. Шинкарук С. Дитяча література: шляхи подолання кризи [Інтерв'ю з письменниками, що пишуть для дітей] // Книжковий клуб плюс. – 2006. – №7-8. – С. 6-12.

Анотація

У статті розглядаються об'єкт, предмет і структура курсу “дитяча література”, дається визначення поняттю “дитяча література”; з'ясується рівень і обсяг досліджень у цій галузі; розкриваються основні проблеми вивчення дисципліни у ВНЗ.

Аннотация

В статье рассматриваются объект, предмет и структура курса “Детская литература”, определяется понятие “детская литература”, уровень и объем научных исследований в этой области, а также раскрываются основные проблемы изучения этого предмета в высших учебных заведениях.

Подано до редакції 14.11.2007.

©2007

Романова Г.М.

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ЕКОНОМІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Гуманістична спрямованість сучасної освіти є загально визнаною, водночас зрозуміло, що її втілення неможливе без сприйняття гуманістичних ідеалів тими, хто здійснює педагогічну діяльність. Педагогічна теорія та практика свідчать про те, що існують певні розбіжності між ідеалами та реальністю. На сьогодні достатньо гостро постає проблема професійно-педагогічної підготовки викладачів вищих навчальних закладів, зокрема економічних. У психолого-педагогічній літературі визнаним є факт, що педагогічний персонал вищих навчальних закладів здебільшого немає спеціальної ані психологічної, ані педагогічної підготовки, і тому очікувати від викладачів вищої школи високої психологічної та педагогічної культури немає підстав [6, с.292].

Аналіз публікацій і досліджень, у яких започатковано розв'язання даної проблеми... Різним аспектам підготовки викладачів вищої школи присвячені роботи М.В.Артюшиної, Н.В.Басової, С.С.Вітвицької, З.Ф.Єсарьової, В.А.Семиченко, В.О.Якуніна та ін. Разом з цим питання цілей та завдань такої підготовки, її форм та методів, психологічних та педагогічних умов залишаються відкритими.

Отже, тема статті є актуальною, а її мета – визначити сучасні орієнтири професійної підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів.

Шукати такі орієнтири можна у двох напрямках: у напрямі діяльності та у напрямі особистості. Відповідно до першого напрямку мова буде йти про побудову моделей вищих рівнів педагогічної діяльності. У розробці цих моделей визначаються дві основні тенденції: “професіографічна” та “персонологічна” [5, с.17-18]. У професіологічних моделях особистості фахівця вибір основних професійно значущих властивостей здійснюється на основі вимог, які висуває педагогічна професія. На відміну від них, персонологічні моделі ґрунтуються на виборі базових професійно важливих властивостей і якостей, виходячи з загальнопсихологічних уявлень про особистість, при цьому мається на увазі її багатофакторна структура. У обох випадках ступінь відповідності реально сформованої системи професійно важливих якостей особистості еталонним моделям може бути інтерпретована як міра психологічної підготовленості чи рівень професійної майстерності спеціаліста у педагогічній діяльності.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути проблему підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів, зокрема визначенню тих орієнтирів, на які вона має спрямовуватися. Проаналізувати зовнішні орієнтири педагогічної підготовки, а саме професіологічна та персонологічна моделі, та внутрішні, такі як очікування сучасних студентів та прагнення викладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Відповідно до професіологічного принципу побудови моделей спеціаліста психологічна підготовленість виступає як комплекс фенотипових властивостей, які доступні зовнішньому спостереженню і визначаються зазвичай експертним шляхом. Ступінь їх відповідності вимогам педагогічної діяльності зумовлює її продуктивність і успішність. Відповідно до персонологічного принципу побудови моделей спеціаліста психологічна підготовленість виступає як сформована у процесі навчання і досвіду

роботи цілісна структура різноманітних генотипових властивостей особистості, специфічність якої і визначає успішність людини в конкретному виді професійної діяльності, зокрема й педагогічної. На думку В.О.Якуніна, зазначені підходи не суперечать один іншому, а, навпаки, є взаємодоповнюючими аспектами вивчення професійної діяльності як на етапах підготовки до неї, так і у процесі реального її здійснення [6, с.293]. У практиці наукових досліджень обидва підходи нерідко перетинаються.

Моделі вищих рівнів педагогічної діяльності призначені оптимізувати професійну підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів і виступають у якості цілей-еталонів для оцінки існуючого рівня підготовки спеціалістів. Водночас, процес підготовки та перепідготовки викладачів має враховувати їх індивідуальні особливості, сприяти усвідомленню сильних та слабких сторін своєї особистості. Як зазначає С.С.Вітвицька, неповторна індивідуальність викладача вищої школи є головним засобом передачі культури, духовних цінностей у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу [2, с.86]. З огляду на це, важливими, на нашу думку, є погляди сучасних студентів на те, якими мають бути викладачі вищих навчальних закладів. З метою вивчення цього питання студентам факультету маркетингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (КНЕУ), які отримують психолого-педагогічну підготовку, була запропонована творча робота "Ідеальний викладач університету". Відразу зазначимо, що такі дослідження є сьогодні доволі поширеними, отже з'являється можливість порівняти думки студентів різних ВНЗ за різними напрямками підготовки. Так, С.С.Вітвицька наводить деякі відповіді студентів I-V курсів філологічного факультету Житомирського педагогічного університету, які взяли участь у анкетуванні з проблеми їх розуміння сутності ідеального викладача: професіонал – це викладач, який володіє знанням як предмету викладання, так і психології та педагогіки; добрий ввічливий, в міру суворий; вимогливий, але справедливий; гарний співрозмовник, інтелігентний, доброзичливий; має почуття гумору; вміє знайти підхід до кожного студента, адже кожний студент – індивідуальність; демократичний, розуміє проблеми студента; обожнює свою професію; чесний, дотримується свого слова; чуйний, може стати другом; поважає наші думки, судження, переконання; діловий, охайний; ідеальних людей немає, і ідеального викладача я уявити не можу, але найголовніші якості це – щирість, вимогливість, відповідальність, почуття обов'язку, професійна гідність, точність і ясність викладу своєї науки, прагнення до самовдосконалення і творчості у своїй нелегкій праці [2, с.93-94].

Думки студентів економічного університету багато в чому співпадають з наведеними вище, зокрема у багатьох роботах наголошується, що пошук абстрактного ідеалу є марним, оскільки у кожного студента свої уподобання, а кожний викладач є неповторною індивідуальністю. Запропонована назва творчої роботи, дійсно, є дещо провокаційною, але, як свідчать результати її виконання, підштовхує студентів до глибинного аналізу такого явища, як викладач вищої школи. У цілому, треба зазначити, що переважна більшість студентів не вдається до формальних відповідей, звертається до власного досвіду, спирається на публікації з цього питання, деякі студенти піднімаються до філософського рівня осмислення проблеми. Так, було помічено динаміку студентських поглядів на ідеал викладача у залежності від віку та року навчання: ідеал першокурсників – Майстер, справжній сенсей, поважна людина, старший товариш, ідеал п'ятикурсників – викладач, який самореалізується у професії, прагне самовдосконалення, відкритий до нового досвіду.

Відповіді студентів дозволяють визначити їх очікування від викладачів, котрі можна проранжувати за кількістю робіт, де вони зустрічаються. Перше місце посідає гуманізм, що розуміється як повага до особистості студента, бажання допомагати, здійснювати індивідуальний підхід. На другому місці вміння зацікавлювати своїм предметом, захоплювати аудиторію, мотивувати, заохочувати. Третя позиція звучить ніби то абстрактно – "бути авторитетом, викликати повагу". Студенти розуміють це так: таку людину пам'ятають усе життя; це харизматична особистість; авторитет викладача ґрунтується на інтелігентності, енергійності, ерудиції, орієнтуванні у багатьох життєвих питаннях; викладач має бути мобільним, оптимістичним, привабливим та мудрим. На четвертому місці здатність навчати доступно, зрозуміло пояснювати, полегшувати засвоєння, мовою деяких студентів "робити важкі речі зрозумілими", "гарно викладати", "володіти сучасними методами навчання". П'яте місце посідає виховна функція. Студенти розуміють її у широкому контексті, як вищу місію ("гарний викладач може змінити світ"), і зазначають, що викладач має бути зразком для наслідування. Шоста позиція пов'язана з комунікативними вміннями: вміння встановлювати контакт, здатність до діалогу зі студентами, здатність до емпатії, організація співробітництва зі студентами.

Представлене ранжування є певною мірою умовним, адже важко виразити кількісно думки щодо любові викладачів до своєї професії та предмету викладання, їх прагнення до самореалізації особистості, пошуків сенсу життя. Деякі очікування важко віднести до певної конкретної групи. Так, значна кількість студентів зазначає, що викладач має бути гарним психологом, мати психологічну підготовку, а це пов'язане майже з кожною позицією, розглянутою вище. Багато студентських робіт написані образною експресивною мовою з застосуванням метафор, яскравих порівнянь, отже складно утриматись від прямого цитування: „У викладача хочеться бачити приємну посмішку та привітні очі“; „на заняття до гарного викладача хочеться летіти зі швидкістю вітру“; „бути ідеальним викладачем надзвичайно важко, бо він навчає, і студенти його навчають, він виховує, і студенти його

виховують”. Найкращі резюме також знаходимо у творах студентів: “Називати аспекти “ідеальності” викладача можна до нескінченості, але усі вони так чи інакше обертаються навколо ставлення викладача до студентів, до свого предмету, здатності викладача відчувати потреби студентів і знайти для них саме ті підходи, які залишають у них і знання предмету, і повагу до свого наставника. А чи не це є головним у самій сутності Викладача?”.

Отже, форма есе дозволила здійснити аналіз очікувань студентів і встановити певні пріоритети щодо ідеалу викладача, які узагальнено можна виразити тріадою: людиноорієнтованість, професіоналізм, яскрава індивідуальність. Якщо скористуватися термінологією О.В.Сидоренко стосовно навчальної мотивації (щоправда, вона застосовує її відносно слухачів та замовників тренінгів), студенти очікують, щоб навчання було і смачним (цікавим, захоплюючим), і корисним (результативним, технологічним).

Уявлення студентів цікаво порівняти з тим, на що спрямовані викладачі. Так, слухачам тренінг-курсу “Формування психолого-педагогічної компетентності викладачів” в ході анкетування було запропоновано декілька відкритих запитань. Зокрема, стосовно запитання “Чого саме ви хотіли б навчитися?” більшість відповідей пов’язана з комунікативними вміннями, на другому місці – мотивація студентів, на третьому – оволодіння новими методами навчання. Показовими є відповіді на запитання “Яким, на вашу думку, має бути сучасний викладач університету?” Велика кількість відповідей розподілилася між “бути гарним предметником” і “бути цікавим як особистість”. Отже, чітко виявляються дві тенденції: до предметного та особистісно орієнтованого викладання. Також часто траплялися відповіді “бути готовим до змін, інновацій”, “вдосконалюватись”, “практично використовувати теоретичні знання”, “бути психологом”, “бути відкритим для спілкування”, “бути вимогливим до студентів”.

Висновки... Таким чином, бачимо, що очікування студентів та прагнення викладачів щодо професійного самовдосконалення багато в чому співпадають, зокрема це мотивування до навчання, ефективна комунікація, володіння сучасними методами навчання. Отже:

- професійна підготовка викладачів вищої школи при визначенні цілей та завдань має спиратися як на зовнішні орієнтири (історичний досвід, соціальний запит, професійні вимоги), так і на внутрішні (очікування студентів, прагнення викладачів, їх уподобання, професійні інтереси, індивідуальні особливості);
- визнання гуманізму та особистісної орієнтованості викладачів професійно важливими якостями є актуальною потребою сьогодення і підкріплюється очікуваннями студентів;
- для сучасних студентів цікавість процесу навчання є не менш важливою, ніж корисність знань, що отримуються;
- більшість викладачів бажають професійно вдосконалюватись як технологічно, засвоюючи та продукуючи нові алгоритми діяльності, так і психологічно, прагнучи особистісного зростання та ефективної взаємодії з оточуючими.

У подальших дослідженнях планується дослідити дидактичні та психологічні умови ефективної підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів.

Література

1. Басова Н.В. Педагогика и практическая психология. – Ростов н/Д: “Феникс”, 2000. – 416 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Семиченко В.А. Психология деятельности. – К.: Эшке А.Н., 2002. – 248 с.
4. Сидоренко Е.В. Технологии создания тренинга. От замысла к результату. – СПб.: Издательство “Речь”; ООО Сидоренко и Ко”, 2007. – 336 с.
5. Суходольский Г.В. Структурно-алгоритмический анализ и синтез деятельности. – Л: ЛГУ, 1976. – 120 с.
6. Якунин В.А. Педагогическая психология: Учебное пособие. – 2-е изд. – СПб.: Издво Михайлова В.А., 2000. – 639 с.

Анотація

Стаття присвячена проблемі підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів, зокрема визначенню тих орієнтирів, на які вона має спрямовуватися. Аналізуються зовнішні орієнтири педагогічної підготовки, а саме професіологічна та персонологічна моделі, та внутрішні, такі як очікування сучасних студентів та прагнення викладачів.

Аннотация

Статья посвящена проблеме подготовки преподавателей высших экономических учебных заведений, в частности определению тех ориентиров, на которые она должна быть направлена. Анализируются внешние ориентиры педагогической подготовки, а именно профессиологическая и персонологическая модели, и внутренние, такие как ожидания современных студентов и интересы преподавателей.

Подано до редакції 2.11.2007.